

A FEKETESAPKÁS PAPAGÁJ

(*Pionites melanocephala*)

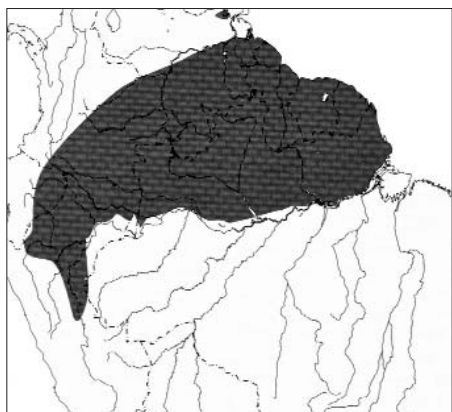

sapka a szemek aljáig és a tarkóig húzódik. A csőrtő és a szem között (kantár) egy fénylő zöld csík látható, erről kapta a német nevét, a „Grünzügelpapagei“-t, mely zöldkantárost jelent. A pofák alsó fele, a torka, és a nyaka rozsdássárga, az első oldalon több sárgával, a hátsó részén pedig több rozsdaszínnel. Begye, melle és hasa fehér, a test oldalai, a gatyák és az alsó farokfedők rozsdássárgák vagy rozsdaszínűek. A hátoldal, a fartő és a szárnyak külső oldala élénkzöld, a szárnyak alsó oldala feketészürke, az alsó szárnyfedők zöldek. A fark viszonylag rövid, egyenes metszésű (nincsenek megnyúlt közepső farktollai), felül zöld, alul olajbarna színű. A csőr és a lábak szürkésfeketék, íriszüik vörös. A nemek egyformák, de a tojók általában valamivel kisebbek, mint a hímek. Ez a fejen és a csőr nagyságán is látszik.

A fiatalok színei tompábbak, halványabbak, és a hasi oldal nem fehér, hanem sárgásfehér, néha piszkosfehér. A pofák piszkosfehérek (nem sárgák). A csőr a kirepüléskor szaruszínű, a törése sötét, de 2 hónap múlva már majdnem fekete, csak csúcsa világos. Az íriszüik barna, ez körülbelül 6 hónapos korukban vöröszödik ki. Ekkor (kb. 6 hónaposan) vedlik át a testtollaikat, miután már az öregektől nem különböznek. Az ivarérett-

Feketesapkás papagáj pár egy kirepült fiatalal

A fehérhasú papagájok (*Pionites*) nemzetiségébe összesen két faj tartozik, a feketesapkás papagáj (*Pionites melanocephala*) és a rozsdássapkás papagáj (*Pionites leucogaster*). Mindkettő közepes nagyságú, testhosszuk 23 cm, szárnyuk 133-147 mm hosszú, farkuk 65-75 mm, súlyuk 155-160 g. A feketesapkás papagáj rendkívül dekoratív madár. Nevét a fekete sapkájáról kapta, mely a testvérfajánál hiányzik, annak feje rozsdás színű. A fekete

A feketesapkás papagáj elterjedési területe

Rozsdássapkás papagáj (Pionites leucogaster)

6-10 napos feketesapkás papagáj fiókák

29-33 napos feketesapkás papagáj fiókák

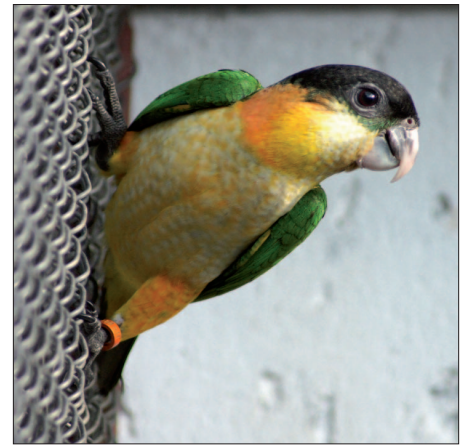
36-37 napos feketesapkás papagáj fióka

45-47 napos feketesapkás papagáj fiókák

50 napos feketesapkás papagáj fióka

75 napos, már kirepült feketesapkás papagáj

ségüket 2-3 éves korban érik el.

A feketesapkás papagáj Dél-Amerika északi részén él, az Amazonastól északra, Perutól és Kolumbiától Guyanáig. Az Amazonastól délre már a rozsdásapkás papagáj váltja fel. Egy alfaja van, a Pionites melanocephala pallidus, mely a faj elterjedési területének nyugati szélén, Peru és Kolumbia területén él. Ennek a madárnak a színei halványabbak, a torok, a nyak, a combok és az alsó farokfedők rozsdás, narancssárga színei világosabbak, halványsárgák vagy citromsárgák. A törzsalakkal szemben a torok is sárgább, vagy már fehéres-sárga. Ez az alfaj azonban tenyészetekben nagyon ritkán fordul elő. Az elterjedési területek érintkezési sávjában (K-Ecuador, Sarayacu) a két alfaj keresztezései is előfordulnak. Érdeklenségként meg kell említeni, hogy ugyanez áll fenn a két rokonfaj, a feketesapkás és a rozsdásapkás papagájok között is. Az Amazonas felső vidékén, ahol a folyó már nem képez áthatolhatatlan akadályt a madarak számkára, a két faj kereszteződik.

A feketesapkás papagáj a trópusi zóna erdős területeit szereti, de a szavannákkal váltakozó, nyíltabb területeken is él. Inkább síkvidéki faj, Kolumbiában viszont 500 m, Venezuelában pedig 1100 m magasságig elő-

fordul. Páranként, vagy kisebb, legfeljebb 30 fős csapatokban él, más fajokkal ritkán társul. A fák lombkoronájában élnek, magokkal és sok gyümölcscsel táplálkoznak (a növényneveket nem írom, mert számunkra ismeretlen fajokról van szó), némi rovareleséggel kiegészítve. Röpte egyenes, szárnycsapásai erőteljesek és gyorsak, de nem kitartó repülő. Magas fák odvaiban költ, a költési idő területenként változik. Suriname-ban október-novemberben, Guyanában december-február között, Venezuelában áprilisban, Kolumbiában április-májusban kezdődik. Fészekalja 2-4 (3-5) fehér tojás, melyek mérete 29-31 x 21-23 mm, súlyuk 11 g.

Viselkedésre nézve nem vadak, lakott területek közelében is megfigyelhetők. A szabadban még szép számban élnek, a faj egyelőre nem veszélyeztetett.

Tartás

A feketesapkás papagájok viselkedése a fogságban nagyon játékos, mókás, kézzel nevelve pedig egyenesen lenyűgözőek. Nagyon intelligensek, könnyen tanulnak. Talán ezért is hajlamosak a tollrágásra, ha valamiért nem érzik jól magukat. A kézzel nevelt madarak beszédre is taníthatók. Csak

a fajtársaival tartjuk együtt, de ha tenyésztetni akarjuk, akkor párosával helyezzük el őket, legalább egy nagy méretű ketrecben, de inkább egy kisebb röpdében. Hangjuk erős, éles szszrrrrrrr-sszrrrrrrr kiáltás, de ezt ritkán hallatják, leginkább akkor, ha valami megzavarja őket. Nagyon szeretnek fürdeni, ezért erre mindenképpen biztosítsunk lehetőséget. Jó tartás esetén – az irodalmi adatok szerint – a 30 év feletti kort is megérhetik.

Magam 2005-ben jutottam hozzá két pár feketesapkás papagájhoz, melyeket ugyan már tenyésztőktől vettem, de ezek a madarak még vadonfogottak voltak. A helyüket ennek ellenére hamar megszokták (ezek nagyobbak az előzőeknél), és látszólag jól érezték magukat. A két párat külön helyeztem el, de csak egy volier van közöttük, a két pár látja egymást. Röpdéik belső része 1,8 m hosszú, 0,8 m széles és 2,2 m magas, a külső ugyanilyen széles és magas, de 3,3 m hosszú. Télen, december elejétől február végéig bezárom őket a belső részbe, de nem fűtök rájuk, vagy csak egészen gyengén, a leghidegebb időben. Fagymentes helyen szépen áttelelnék, pedig nálam az odúk télen nincsenek bent a madaraknál.

Táplálás

Alapvetően jellemző a feketesapkás papagájokra, hogy nagyságukhoz képest viszonylag sokat esznek, ugyanakkor nem hajlamosak az elhízásra, még több olajos mag esetén sem. Madaraim tápláléka egy jobb minőségű magkeverékből áll, melyben a legnagyobb részt a csíkos napraforgó teszi ki.

A többi komponens: egy kevés fekete és fehér napraforgó, zab, köles, fénymag, hajdina, szeklice, kender, hántolatlan rizs, sárga köles, cukorcirok, repce, hántolatlan rizs és néhány szem földimogyoró. Tavasztól csíráztatott keveréket is kapnak, mely változva napraforgó, kukorica, kender és mungobab vagy zab és búza. Különösen kedvelik a tejes állapotban szedett kukoricát (ez lehet

a bolti, fagyasztott is), napraforgót és búzát is. A költésidőben tojásos keveréket hetente kétszer kapnak, letojás után ezt szüneteltetem, majd a keléstől megint kapják, de már naponta, a fiókák 2-3 hetes koráig. Ezután már nem nagyon eszik a szülők, mert már maggal etetnek.

A feketesapkás papagájok – mint általában a fehérhasú papagájok – táplálékának jelentős részét gyümölcsök és zöldségek teszik ki. Ezeket rendszeresen igénylik, főként a nevelés idején, ami lehet alma, körte, narancs, kivi, banán, szőlő, szilva, barack, cseresznye, szeder, piszke és minden egyéb, nálunk termő gyümölcs és zöldség, mint a sárgarépa, a fehérrepa zöldje, spenót, mángold, de szeretik a vadon termő pitypang virágját és szárát is. Ezek a zöldek különösen jók, mert sok ásványi anyagot tartalmaznak. A gyümölcsöket, almát meg tudjuk szárítani vitaminnal, galamboknak készített ásványianyag-adalékkal, vagy kifőzött, őrölt tojáshéjjal, amivel a kalciumszükségletet tudjuk biztosítani. Van, aki mézes vizet is ad nekik, mert általában szeretik az édeset.

Tenyésztés

A feketesapkás papagájok még manapság sem gyakoriak a tenyésztőknél, pár évtizede pedig egyenesen kuriózusnak számítottak. Tenyésztésük először az USA-ban sikerült, 1958-ban, majd Svájcban, 1969-ben. Németországban 1971-ben, Ausztriában 1972-ben szaporították először, fogságban. Nagyobb számban sohasem importálták, és a hozzánk került madaraknak is a zöme hím volt. Ezért meglehetősen nehéz volt biztos párokat, tenyészpárokat összeállítani. A nemek megállapítása is igen nehéz, a legbiztosabb módszer az endoszkópozás, esetleg toll- vagy vérminta alapján a DNS-vizsgálat elvégzése. Enélkül nagyot tévedhetünk, mert két azonos nemű madár is tipikusan párként tud viselkedni. Etethetik egymást, pároznak stb.

Irodalmi adatok szerint a legjobban akkor költenek, ha több pár van egymás mellett elhelyezve, így inspirálják egymást. Csoportos tartás is lehetséges, de a párok nagy territóriumot tartanak, ezért több pár együttes költése csak nagy helyen lehetséges. Ezzel kapcsolatban azonban még kevés a tapasztalat.

A 2005-ben megszerzett madaraim költéshez az odúkat keményfából készítettem, 2 cm-es falvastagsággal, mely a hőszigetelés miatt fontos. Belső méretük 23 x 23 x 55 cm, a röpnílás 7 cm átmérőjű, és alsó széle az odú aljától 45 cm-re van. Az odú aljára faforgácsot rakok, de a madarak ennek nagy részét a költés kezdetekor úgyis kiszórják. Elhelyezését tekintve az odú a belső, sötétebb, rejtettebb részen legyen.

A költés kezdetekor a hím dűrögni kezd. Szármait és farkát szétárva, pupilláit össze-

Az öreg madarak jellemzője a vörös írisz

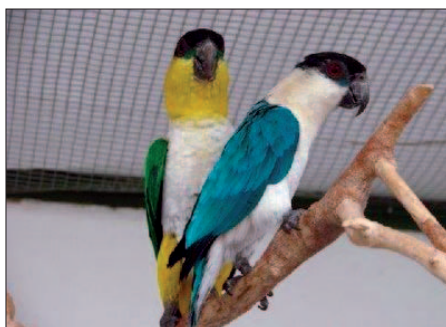
A fiatal madarak melle és hasa sárgás színű, szemben az öregek fehér hasoldalával

húzza, lassú mozgással pózol a tojónak. Közben az ülőrúdon hosszában sétál, hajlong. A csőr tövéénél, a pofán lévő tollait is felmereszti, írisze ilyenkor vörösen világít. Ezután eteti a tojót, majd pározni kezdenek. A hím csak az egyik lábával lép a tojó hátára, a másikkal a rudat fogja. Farával a tojó alá helyezkedve párzanak, hosszan, sokszor percekig. Az első párzások után 1-2 héttel tojik le a tojó, de közben is, naponta többször pároznak (az egyik pár rendszeresen a kirepülő ablakban).

Mindkét páram a beszerzés után 3 évvel, 2008-ban tojt le először, és azóta minden évben költöttek. Viszonylag későn kezdenek, május végén és júniusban tojnak le. Az egyik páram mindig 3 tojást rak, a másik ötöt, de ez utóbbi – annak ellenére, hogy a fiókák kikelnek – csak egy fiókát nevel fel. A tojó egyedül kotlik, a hím közben eteti, de az éjszakát ő is az odúban tölti. A tojások 25-28 napra kelnek ki, a fiókák fehér pelyhesek, súlyuk cca. 8 g. Az első két héten a tojó üli és eteti a fiókákat, később a hím is kiveszi a részét az etetésből. A fiókák szeme 12 napos korban nyílik ki, 16-18 napon kell gyűrűzni őket, 7,5 mm-es gyűrűvel. Ekkor kb. 40-45 g súlyúak. Az első tollcsévék 25 napos koruk körül jelennek meg, 40 napon már látszanak a tollak, és a súlyuk kb. 115 g, 55 napon pedig teljesen tollasak, a súlyuk ekkor az öregekével azonos, 150-160 g. Nagyon lassan fejlődnek, a kirepülési idejük az amazon papagájokénál is hosszabb, 68-72 napra hagyják el először az odút (ez nálam szeptember elejére, közepére esett). Ezután még rendszeresen visszajárnak, és éjszakára a szülőkkel együtt, az odúban tartózkodnak. A kirepült fiatalok 3-4 hét múlva már önállóan táplálkoznak, de a szülők ekkor is etetik őket. Némelyik fiatal még novemberben,

tehát a kirepülés után 2 hónappal is etették a szülőket. Az öreg madarak fiatalokkal szemben egyáltalán nem agresszívek, ezért azokat akár a következő költésig is a szülőknél lehet hagyni.

Irodalmi adatok szerint, ahol fűtött helyen vannak, ott évente kétszer is költöttek. A nyári költés ideje az enyémmel nagyjából egybeesik, viszont a meleg miatt egy téli költésük is van, mely decemberben kezdődik. Egyes példányok nagyon érzékenyek a zavarásra. A tojó a legkisebb zajra

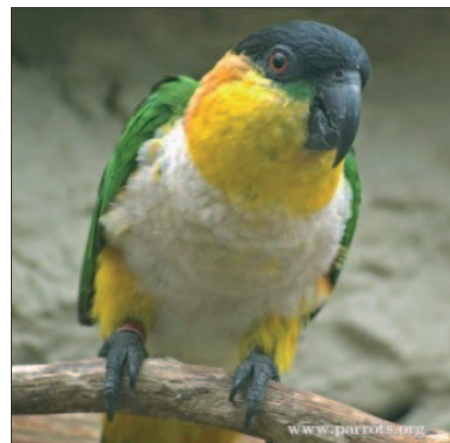
A feketesapkás papagáj kék színváltozata

is rögtön elhagyja az odút, ezért a költési idő alatt a napi munkákat szüneteltessük. Előfordulhat, hogy ismételt zavarásra otthagyják a fészekaljat, vagy a fiókákat.

Végül néhány érdekességet is meg kell említeni. A feketesapkás papagájnál eddig csak néhány színváltozat ismert. Állítólag a múlt században hoztak Európába egy lutínó fehérhasú papagájt, de itt nem lehet tudni, hogy a két faj közül melyik volt az. Pfeffer 1998-ból ismertet egy fahéj színű feketesapkás papagájt, majd egy sötétzöldet (Pfeffer, 2010). Dr. Roland Seitre Panamából közöl egy képet egy kék példányról, melyen a madárból hiányzik a sárga és a vörös szín, ezek a részek fehérek, a zöld dolmány és a fark pedig zöld helyett kék (Arndt, 2009).

A fajkeresztezéseknél a rozsdássapkás papagájjal való kereszteződése ismert. Kévesbé ismert viszont, hogy sikeres költését írták le nappapagájjal (*Aratinga solstitialis*), kékhomlokú törpearával (*Diopsittaca nobilis*) és vöröshátú arával (*Propyrrhura maracana*) is. Ezek az esetek azonban nagyon ritkák.

Szöveg és fotók:
Dr. Solti Béla
ornitológus
Rózsaszentmárton
soltib@freemail.hu

A feketesapkás papagáj pallidus alfaja

Felhasznált irodalom

- Arnt, T. (2009): Mutation beim Grünzügelpapagei.- Papageien, Fachzeitschrift über Haltung, Zucht und Freileben der Papageien und Sittiche - 2009/12:400.
- Forshaw, J. M. (1977): Parrots of the World - Melbourne, pp. 481-482.
- Freyer, M. (1996): Erfahrungen mit Grünzügelpapageien - in Arndt, Th. Papageien, Fachzeitschrift über Haltung, Zucht und Freileben der Papageien und Sittiche - 1996/10: 294-297.
- Haase, M. (2005): Die Haltung und Zucht von Grünzügelpapageien im Vogelpark Marlow - in Arndt, Th. Papageien, Fachzeitschrift über Haltung, Zucht und Freileben der Papageien und Sittiche - 2005/6: 188-193.
- Juniper, T. and M. Parr (1998): Parrots - Sussex, pp. 503-504.
- Lantermann, W. (1986): Das GU Papageienbuch - München, pp. 130-131.
- Peter H. Them (2000): Weißbauchpapageien - in Arndt, Th. Papageien, Fachzeitschrift über Haltung, Zucht und Freileben der Papageien und Sittiche - 2000/12: 404-408.
- Pfeffer, F. (2010): Grünzügelpapagei - AZ - Vogelinfo aus fernen und europäischen Ländern - 2010 január: 14-17.
- Romhányi, A. (2003): Papagájkedvelők kézikönyve - Budapest, pp. 266.
- Rutgers, A. (1969): Handbuch für Zucht und Haltung Fremdländischer Vögel - Radebeul, 1969, p. 452.
- Würth, V. (2002): Die Ernährung und Haltung der Weißbauchpapageien.- 2002/6: 200-205.
- Würth, V. (2004): Weißbauchpapageien in Gemeinschaftshaltung - in Arndt, Th. Papageien, Fachzeitschrift über Haltung, Zucht und Freileben der Papageien und Sittiche - 2004/4: 124-130.